

Міністерство освіти і науки України  
Херсонський державний університет

# **Дистанційне навчання студентів: теорія і практика**

Електронний збірник  
наукових і науково-методичних праць

Херсон  
2020 р.

УДК 378.018.43:004.087(08)

*Затвердила вчена рада Херсонського державного університету  
(протокол від 26.10.2020 р. № 4)*

**Головний редактор – Сергій Омельчук**  
**Відповідальна за випуск – Юлія Юріна**

**Рецензенти:**

**Лариса Голодюк** – докторка педагогічних наук, доцентка, заступниця директорки з науково-методичної діяльності КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної і педагогічної освіти ім. В.Сухомлинського»;

**Антоніна Ляшкевич** – докторка педагогічних наук, доцента, професорка кафедри гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки Херсонської державної морської академії.

*У збірнику висвітлено різні аспекти дистанційного навчання як сучасної освітньої технології, охарактеризовано інформаційні технології й інноваційні методики навчання в підготовці фахівців, а також визначено методологічні засади та запропоновано методичний інструментарій упровадження елементів дистанційного навчання в освітній процес університету.*

*Розраховано на викладачів, здобувачів вищої освіти усіх рівнів.*

ISBN

**Дистанційне навчання студентів: теорія і практика** [Електронний збірник]: науково-методичні праці Херсонського державного університету / відп.ред. С.А. Омельчук. – Херсон : ХДУ, 2020. – 78 с.

© Херсонський державний  
університет, 2020 р.

## ЗМІСТ

<b>Відомості про авторів</b> .....	4
<b>Бондаренко Л.Г.</b> Теорія і практика використання сервісу LOOM під час дистанційного навчання майбутніх учителів української літератури.....	5
<b>Вишневська Л.В. Вишневський В.П.</b> Роль опорних схем в організації дистанційного навчання студентів.....	11
<b>Задорожня Н.О., Задорожня О.В.</b> Викладання юридичних дисциплін студентам заочної форми навчання: формальний та інформальний підходи.....	22
<b>Ільїна Н.В.</b> Організація зворотного зв'язку під час дистанційного навчання в умовах ЗВО.....	28
<b>Карпуніна Ю.В.</b> Особливості застосування дистанційних методів навчання під час викладання дисципліни «Фізіологія» для спеціальності 227 Медицина.....	34
<b>Козій Т.П.</b> Досвід застосування інноваційних методів у курсі «Анатомія людини» для майбутніх лікарів під час дистанційного навчання.....	39
<b>Костючков С.К.</b> Філософські засади розвитку дистанційної освіти в умовах сучасного інформаційного простору.....	42
<b>Москалюк Г.В.</b> Блог студента педагогічного коледжу як одна з форм спілкування в процесі дистанційного навчання .....	52
<b>Попович Т.А.</b> Дистанційний курс неорганічної хімії в системі організації самостійної роботи студентів хімічних спеціальностей закладів вищої освіти.....	59
<b>Речицький О.Н., Решнова С.Ф.</b> Можливості використання комплексної комп'ютерної програми з органічної хімії в дистанційному навчанні.....	69
<b>Сидорович Є.С.</b> Особливості викладання дисципліни «Організація екскурсійної діяльності».....	74

## ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

**Бондаренко Л. Г.** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри української філології й журналістики Херсонського державного університету

**Вишневська Л.В.** – кандидатка педагогічних наук. доцентка кафедри хімії та фармації Херсонського державного університету

**Вишневський В.П.** – кандидат педагогічних наук, доцент, професор Херсонського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

**Задорожня Н.О.** – доцентка кафедри публічного та міжнародного права та правоохоронної діяльності Херсонського державного університету

**Задорожня О.В.** – старша викладачка кафедри публічного та міжнародного права та правоохоронної діяльності Херсонського державного університету

**Ільїна Н.В.** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

**Карпухіна Ю.В.** – кандидатка біологічних наук, доцентка кафедри медицини та фізичної терапії Херсонського державного університету

**Козій Т.П.** – кандидатка біологічних наук, доцента кафедри медицини та фізичної терапії Херсонського державного університету

**Костючков С.К.** – доктор філософських наук, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету

**Москалюк Г.В.** – заступниця директора з навчальної роботи Бериславського педагогічного коледжу імені В.Ф.Беньковського, аспірантка кафедри української філології та журналістики Херсонського державного університету

**Попович Т.А.** – кандидатка технічних наук, доцентка кафедри хімії та фармації Херсонського державного університету

**Речицький О.Н.** – кандидат хімічних наук, доцент кафедри хімії та фармації Херсонського державного університету

**Решнова С. Ф.** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри хімії та фармації Херсонського державного університету

**Сидорович Є.С.** – старший викладач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного університету

8. Кравцов Г. М. Концептуальні задачі розробки системи дистанційного навчання та технології їхньої реалізації. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. Вип. 2 (9). С. 294-305.
9. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання : Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посібник / за ред. В. М. Кухаренка. 3-е вид. Х. : НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2002. 320 с.
10. Малафійк І. В. Дидактика : навч. посібник. К. : Кондор, 2006. 398 с.
11. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології : навч. посібник. К. : Видавничий центр «Просвіта», Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. 368 с.
12. Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
13. Ручинська Н. С. Технології дистанційного навчання в роботі викладача закладу післядипломної педагогічної освіти. Післядипломна освіта в Україні. 2012. № 1. С. 67-69.
14. Самойленко О. М., Шарко В. Д., Юзбашева Г. С. Неперервна освіта та дистанційне навчання. Теоретико-методологічні основи вдосконалення системи освіти : дидактичний аспект : колективна монографія / за ред. Г. С. Юзбашевої. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. С. 308-368.
15. Співаковський О. В., Петухова Л. Є. До питання про трисуб'єктну дидактику. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2007. № 5 (61). С. 7-9.
16. Downes Stephen. Connektivism & Connektiveknowledge. URL: [http://www.huffingtonpost.com/stephen-downes/connektivism-and-connekti\\_b\\_804653.html](http://www.huffingtonpost.com/stephen-downes/connektivism-and-connekti_b_804653.html).

**Задорожня Н.О.** доцентка  
кафедри публічного та  
міжнародного права та  
правоохоронної діяльності  
**Задорожня О.В.** старша  
викладачка кафедри  
публічного та міжнародного  
права та правоохоронної  
діяльності

## **ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ФОРМАЛЬНИЙ ТА ІНФОРМАЛЬНИЙ ПІДХОДИ**

**Постановка проблеми.** Соціально-економічні зміни, що відбуваються в останні роки і десятиліття у всіх розвинених країнах, викликають підвищений інтерес до освіти, що виходить далеко за межі традиційної формальної, – неформальної і інформальної. Адаптивність, гнучкість і мобільність, властиві

даним видам освіти, особливо затребувані в сучасному світі. Відповідно, розвивається інтерес наукової спільноти до даних проблем. З іншого боку, ще однією фундаментальною і всеосяжною соціальною тенденцією, що знаходить відображення в педагогічній практиці, є повсюдне і загальне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Проблематика визначення поняття «інформальна освіта». В даний час можна зустріти велику кількість визначень, концепцій, що стосуються інформальної освіти, що свідчить про те, що дане питання є дискусійним і актуальним. Це відносно нова модель професійного розвитку, яка затребувана самими студентами, оскільки форми інформальної освіти спрямовані саме на того, хто навчається, враховують його особисті інтереси і потреби, зосереджені на його особистому зростанні.

Можна виділити як мінімум вісім підходів до розуміння сутності поняття «інформальна освіта» [3, с.34]:

інформальна освіта як діяльність	специфічна людська форма активності, обумовлена наявністю свідомості, не завжди має цільовий характер
інформальна освіта як результат діяльності	акцентується увага на тому, що це не стільки сама діяльність, яка до того ж не має формалізації, скільки її результат
інформальна освіта як процес	філософська категорія, що позначає: послідовну зміну явищ, станів у розвитку; сукупність послідовних дій для досягнення освітньої мети, результату
інформальна освіта як освіта	сам термін «освіта» включає в себе безліч аспектів: освоєння певних компетентностей, отримання знань, умінь, навичок, освоєння культурної спадщини, отримання виховання; робиться акцент на спонтанності інформального процесу освіти і обов'язкову присутність насиченості середовища, в якому воно здійснюється
інформальна освіта як навчання	акцент робиться на самостійності навчання при інформальній освіті, і не стільки на отримання певної суми нових знань, скільки на вдосконаленні знань, вже здобутих індивідом
інформальна освіта як форма навчання	способи отримання додаткових знань, умінь і навичок
інформальна освіта як отримання інформації	відображає потужний пасивний вплив насиченого навколишнього середовища на свідомість і підсвідомість індивіда, часто незалежно від його бажання
інформальна освіта як життєвий досвід	дає можливість удосконалити свої знання у всіх можливих сферах часто ефективніше, ніж під час академічних занять

Таким чином, інформальна освіта є складною і багатогранною категорією. Сучасні вчені показують, що дати визначення даного поняття необхідно, співвідносячись з поставленими в ньому завданнями, і виділяти саме той аспект, який дозволить досягти поставленої мети дослідження [2].

Студенти заочної форми навчання як особливі учасники освітнього процесу. Заочне навчання повинно бути методично забезпечено з урахуванням особливостей наявного контингенту слухачів. Необхідно враховувати вікову специфіку, попередню освіту, а також професійний і життєвий досвід студентів. Це підвищує їх мотивацію, сприяє більш міцному засвоєнню знань. Тому методика викладання повинна бути побудована на тісному взаємозв'язку теоретичного змісту дисципліни викладання з майбутньою або нинішньою практичною діяльністю студентів.

На базі історико-юридичного факультету Херсонського державного університету здійснюється підготовка фахівців-юристів за спеціальностями 081. Право, 293. Міжнародне право, 262. Правоохоронна діяльність.

Можна дати таку характеристику аудиторії слухачів заочної форми навчання:

- частина студентів – атестовані співробітники правоохоронних органів;
- вік слухачів – від 20 до 40 років;
- за основним місцем роботи вони представляють абсолютно різні сфери юридичної діяльності.

Слухачі мають досить сильну мотивацію до навчання. Всім їм для подальшої кар'єри потрібно мати вищу юридичну освіту, причому у деяких є вища освіта за іншим профілем, але для просування по службі їм не вистачає диплому саме за юридичною спеціальністю.

Навчання студентів заочної форми повинно бути персоніфіковане. Необхідно враховувати вікову специфіку, попередню освіту, а також професійний і життєвий досвід студентів. Тому слід пов'язувати зміст дисципліни викладання з майбутньою або нинішньою практичною діяльністю студентів. Це підвищує їх мотивацію, сприяє більш міцному засвоєнню знань.

Найбільша складність, з якою стикаються студенти заочної форми навчання, – великий обсяг самостійної роботи. Але саме ця категорія студентів має мало вільного часу для виконання цього виду роботи. Однак слухачі заочної форми навчання, як правило, люди з достатнім життєвим і професійним досвідом, який дозволяє викладачеві під час практичних занять ставити і вирішувати більш складні завдання, ніж в аудиторії слухачів денної форми навчання, що не володіють подібним набором компетентностей.

Таким чином, студенти залучені в три взаємопов'язані напрямки навчання, які пов'язані з їх професійною діяльністю:

1) формальне навчання в університеті, здійснюване за нормативними програмами, навчальними планами і процедурами, після завершення якого слухачі отримують диплом державного зразка;

2) неформальне навчання, що відбувається за місцем роботи в спілкуванні з керівниками, колегами відповідно до цілей і завдань роботи установи;

3) інформальне навчання, що представляє собою накопичення досвіду в процесі отримання професійних знань і навичок в ході практичної діяльності.

При навчанні слухачів заочної форми викладач повинен розвивати насамперед формальні компетентності. Але, працюючи з людьми, які отримали достатній рівень професійних знань і досвіду в процесі роботи, він повинен спиратися на фундамент, сформований в ході неформального і інформального навчання.

Оскільки аудиторія слухачів заочної форми навчання має свої відмінні риси, існує нагальна необхідність застосування особливої методики викладання для підвищення ефективності навчального процесу.

Досвід роботи зі студентами заочної форми навчання дозволив зробити висновки, як краще перебудувати навчальний процес відповідно до об'єктивних особливостей цієї соціальної групи слухачів. Так, слухачам необхідний навчальний посібник, в якому б основний теоретичний матеріал був викладений стисло (до 50 сторінок) у вигляді конспектів лекцій або тез з кожної дисципліни. Такий навчальний посібник був би корисним при підготовці до підсумкової атестації, а також як пам'ятка після завершення процесу навчання в практичній роботі.

Якщо дисципліна, що викладається, перетинається з практичною діяльністю, то на аудиторних заняттях навчаються охоче: ставлять питання з практики, розповідають про проблемні ситуації. Досвід показує, що саме така форма занять їм найбільше подобається. Ця ж особливість аудиторії дає можливість будувати заняття на принципах «кейс-стаді» (від англ. case study – «вивчення ситуації»), тобто пов'язувати розгляд теоретичних положень з прикладами з професійної діяльності.

Метод кейс-стаді відноситься до інтерактивних методів навчання і все частіше застосовується у викладанні юридичних дисциплін. Це метод аналізу конкретних ситуацій, який вперше був застосований під час викладання управлінських дисциплін в Гарвардській бізнес-школі. Цінність цього методу полягає в тому, що він формує готовність приймати рішення в стані стресу, ризику, невизначеності, формує вміння в ситуації недостатньої інформації швидко вирішувати проблему на основі адекватної побудови системи пріоритетів. Можливо, обмежене застосування цього методу пов'язане з тим, що розробка кейсу є достатньо трудомісткою і вимагає опрацювання багатьох інформаційних джерел. Головне його призначення полягає в створенні творчої, цілеспрямованої атмосфери в процесі навчання. При використанні цього методу перед слухачами ставиться завдання – освоїти теоретичні положення теми, оволодіти практичними навичками використання теоретичних знань.

У діалоговому режимі або в дискусії встановлюються причинно-наслідкові зв'язки, висуваються ключові проблеми і пропонуються різні варіанти їх вирішення. Метод кейс-стаді в навчальному процесі формує позитивну мотивацію до навчання, що сприяє інтелектуальному розвитку студентів, отриманню комунікативних навичок, а також підвищує професійну компетентність викладача. Самостійна підготовка слухачів, активна участь в обговоренні проблеми, моделювання і прогнозування розвитку ситуації – все це



сприяє підвищенню ефективності навчання. При використанні методу кейс-стаді в освіті виникають певні труднощі щодо його методологічної основи. Щоб метод кейс-стаді став ефективним способом поєднання навчального, освітнього і практичного змісту в навчанні, необхідно навчитися застосовувати його в різних видах професійної підготовки. Деякі методи організації освітнього процесу можуть бути успішно інтегровані в кейс-метод. Кейси поділяються за ступенем впливу їх основних джерел: практичні, які відображають реальні життєві ситуації, навчальні кейси, в яких головним завданням є навчання, і науково-дослідні, спрямовані на реалізацію дослідницької діяльності. У структуру кейс-стаді входять елементи: проблема, історія з реального життя, вказівка місця, особливості дії або учасників ситуації, коментарі ситуації, питання або завдання. В основі використання кейс-стаді повинні лежати концептуальні положення досліджуваної теми, що відповідають певному проблемному полю.

Хороший кейс повинен відповідати таким вимогам:

- ілюструвати типові життєві ситуації, бути актуальним на сьогоднішній день;
- розвивати аналітичне та креативне мислення;
- мати достатній рівень складності;
- провокувати дискусію;
- мати кілька рішень.

Кейс може бути представлений в різній формі: від декількох пропозицій до кількох сторінок. Однак великі кейси викликають у слухачів деякі труднощі в порівнянні з малими, особливо на початку навчання цим методом.

Відмінною особливістю цього методу є моделювання проблемної ситуації на основі дійсних подій. Тобто кейс-стаді ілюструє реальну професійну проблему. Кейс – не просто правдивий опис подій, а єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти, виявити внутрішню логіку запропонованої ситуації, доповнити теоретичні положення будь-якої науки. Крім того, він повинен включати набір питань, що підштовхують до вирішення поставленої проблеми. Деякі вчені вважають, що кейси бувають «мертві» і «живі». До «мертвих» кейсів можна віднести кейси, в яких міститься вся необхідна для аналізу інформація. Студентам в цьому випадку необхідно лише уважно вивчити представлені матеріали і сформулювати відповідь на основі, наприклад, знання законів. Такі кейси мають, як правило, одне вірне рішення.

Отже, у теорії і практиці навчання слухачів можна виділити такі необхідні умови для розробки проблемної ситуації (кейсу) для засвоєння теоретичних знань:

- наявність проблеми, що ілюструє теоретичні положення;
- оптимальні для студентів труднощі вирішення проблеми;
- актуальність для студентів результату рішення кейса.

Зупинимось детальніше на інших особливостях методики викладання юридичних дисциплін для слухачів заочного відділення. Відповідно до програми навчання письмова робота лежить в основі завдань і перевірки знань,

умінь, навичок (контрольна робота). Як завдання рекомендується використовувати тести, теоретичні питання.

Контрольну роботу необхідно виконувати з урахуванням таких необхідних вимог. Завдання у вигляді теоретичних питань за своєю суттю представляють спрощений реферат, при цьому формальні вимоги приблизно такі ж.

Мета реферату – освоєння навичок збору та структурування інформації, а також перевірка знань студентів за однією з обраних тем курсу, формування вміння аналізувати практичний досвід і вирішувати конкретні завдання. При написанні реферату рекомендується додатково до матеріалів лекційних та практичних занять вивчити відповідні розділи підручників і навчальних посібників, монографій та інших літературних джерел з теми, здійснити ретельну підготовку і аналіз фактичних даних з додаткової літератури або на підставі власного професійного і життєвого досвіду. Зміст реферату повинен бути спрямований на вирішення конкретних навчально-методичних завдань, пов'язаних з тими чи іншими розділами цього курсу. Висновки і результати повинні базуватися на теоретичних положеннях, які підтверджуються конкретними даними.

Контрольні завдання можуть бути запропоновані у вигляді тестів. В цьому випадку необхідно вимагати обґрунтування вибору тієї чи іншої відповіді з посиланнями на відповідні джерела. Слухач повинен навчитися раціонально визначати правильну відповідь, а не вказувати її намання. Методи контролю і самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності (вхідний, поточний, підсумковий контроль). Для створення тестів можна використовувати середовище «Херсонський віртуальний університет», платформи Kahoot!, Proprofs, Quizlet, Google Форми, ClassMarker та інші.

Крім того, викладач може запропонувати інші творчі завдання. Наприклад, можна додати завдання в вигляді есе – твори, дослідження в довільній формі за загальною тематикою в рамках предметної області дисципліни. Тематика есе по курсам «Конституційне право» і «Муніципальне право» в найзагальнішому вигляді може бути запропонована наступна:

1. Значення досліджуваної дисципліни для майбутньої практичної діяльності.
2. Проблемні питання дисципліни, що вивчається.
3. Розвиток конституційного права або муніципального права, прогнозування.
4. Найцікавіша тема дисципліни, що вивчається.
5. Зв'язок дисципліни, що вивчається, з іншими досліджуваними дисциплінами.

Отже, специфіка аудиторії слухачів заочної форми навчання підводить нас до висновку про доцільність коректування методики навчання, обсягу і змісту матеріалу, що викладається для підвищення ефективності навчання.

### **Список використаних джерел:**

1. Жихорська О. Зміст формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти. Науковий вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту. Сер : Педагогіка. 2015. № 2. С. 113-120.
2. Жукевич І. П. Інформальна освіта як фактор трансформації сучасної освіти. Збірник наук. праць Херсонського держ. ун-ту. Педагогічні науки. 2017. Вип. 79 (1). С. 140-144.
3. Кириленко К. М. Світоглядні основи інформальної освіти як реалізація засад інноваційної культури. Вісник Нац. академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2016. № 1. С. 3-8.
4. Комінарець Т. В. Використання неформальної та інформальної освіти у процесі професійного вдосконалення педагога. Педагогічний альманах. 2018. Вип. 40. С. 115-121.
5. Мартинець Л. А. Залучення педагогів до професійного розвитку у неформальній та інформальній освіті. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. № 6. С. 15-16.

**Гльіна Н. В.**

кандидатка педагогічних наук,  
доцентка кафедри природничо-  
математичних наук та логопедії  
Херсонський державний  
університет

### **ОРГАНІЗАЦІЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗВО**

**Постановка проблеми.** Карантин 2020 року став серйозним викликом для освітянської спільноти України та всього світу. Досвіду перебування у такому тривалому карантині освітня галузь ніколи не мала. Перед усіма педагогічними та науково-педагогічними працівниками постала необхідність пошуку оптимальних варіантів організації та здійснення навчально-виховного процесу у дистанційному форматі. Надзвичайної актуальності набули також різноманітні наукові дослідження із зазначеного питання.

Проблема дистанційного навчання розглядалася в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Значна кількість наукових робіт присвячена дослідженню загальних питань змісту та організації дистанційного навчання (С. Авдошин, В. Биков, С. Віллер, М. Карпенко, К. Корсак, В. Кухаренко, Е. Полат, D. Keegan, M. Moore та інші). Ґрунтовно проаналізовано специфіку розробки електронних та інтерактивних засобів навчання, їхні характерні риси та особливості використання в роботах Е. Носенко, Г. Чекаль, М. Жалдака, О. Хуторського, Є. Машбиця, Т. Коваль, S. Downes, I. Allen, S. Hiltz та інших.